

ADRIAEN VAN NIEUWMUNSTER
 =====

PEERDESMID OP EIENBROEKE, LATER OP DUDZELE
 =====

door Germain Vandepitte.

Terwijl ik op zoek was naar iets anders, kwam toevallig een bindel familiopapieren in mijn handen van Adriaen Van Nieuwmunster. Ze sloten aan bij enkele papieren van Cornelis Van Beveren, die naderhand de opvolger van Adriaen bleek te zijn. Op zoek naar de uitleg van verschillende benamingen van werktuigen en dies meer, kwam me te binnen dat Mr. Firmin Roose voor enkele jaren een artikel in ons tijdschrift had laten verschijnen over een smid te Oostkerke (1). En weeral toeval, het wes dezelfde smidse op Eienbroeke, zodat we enkel het vervolg dienen neer te pennen. We pikken dus aan:

Matthijs Barton was gehuwd met Anna fa Joos Brabant. Matthijs, te Oostkerke overleden in 1723, was reeds de derde echtgenoot van Anna. Haar vierde man was Lowijs Jansens, en ook deze heeft ze in de put geholpen, want toen ze in 1731 de smidse verkocht aan Carel Vande Walle, werd ze genoemd Anna Van Brabandt fa Joos en weduwe van Lodewijk Jansens.

Carel Vande Walle was geboortig van Koolskamp. Hij was in 1721 te Westkapelle getrouwd met Joanna Vander Poorte, en hij had vier kinderen. De smidse, het huis met de boomgaard en het land, groot 2 lijnen 28 roeden Kanunnikenland (2), hadden ze gekocht aan Anna Van Brabandt bij akte van 28 sept 1731. Tijdens hun huwelijk hadden ze nog 2 gemeten 62 roeden gars en boomgaard bijgekocht, eveneens Kanunnikenland en liggende op Eienbroeke. Verkoper was Ferdinand Pulinx fs Charles. Carel Vande Walle stierf op 21 november 1749 in de ouderdom van 62 jaar.

's Jonge wat een toestand! Een weduwe met vier kinders en zo'n bedrijf, wat kan men anders dan van de nood een deugd maken. Gelukkig echter zijn er altijd kandidaten om een kapitaalkrachtige weduwe onder hun bescherming te nemen, hoewel vier kinderen wel een zware hypothek waren voor dit prille geluk. Maar vroeger werd daar zo zwaar niet aan getild.

Zo zien we Joanna op 26/3/1750 opstappen naar de pastoor van Oostkerke om een deugdelijk huwelijkskontraakt te laten opstellen: Adriaen Van Nieuwmunster, jongman 29 jaar, zoon van Jacob en Pieternelle Simoens ter ener zijde, en Joanna Vander Poorte, weduwe van Carel Vande Walle, dochter van Marin en Pieternelle Swaels, anderzijds.

Op 1/4/1750 volgde het kerkelijk huwelijk vóór pastoor Joannes Ketele. En ziezo! Het smidje in zijn smisse, die zong de hele dag! Niet voor zo lang echter, want hij was vlug uitgezongen toen zijn echtgenote hem ontviel op 17/10/1750 en hem liet zitten met de vier kinderen uit haar eerste huwelijk. Philip Vande Walle was 17 jaar, Joanna 12, Anna 10 en Isabella 4.

Op 27 november 1750 werd de gemeenschap van goederen opgeheven en door Francois Verhulst, stokhouder van het Kanunniksche werd venditie gehouden op de 27e en volgende dagen van november

De meubels en ander gerief brachten de som op vanpd. 281.7.9 gr

De prijsie van het ijzerwerk en het smidsalaam werd gemaakt door Pieter Van Beveren en Cornelis Lefeverre, meesters peerdesmeden, op 2 dec. 1750. De voorgestelde schatting droeg ook de goedkeuring weg van Lodewijk Van de Walle, de tegenwoordige pachter van de smidse en van het huis.

Prijsie ijzerwerk en alaaam. (3)

Bevonden in deselve smisse:

een haenebil en een blaesbalgh en een Begorie, een vijlstaecke en alles oversien en bijeengebracht, is weerdigh bevonden ter somme van pd. 24.10.00

17 haemers, 16 tanghen, 19 stampers, drije sween, twee stoockisers, een schippe, twee brandisers, vijf clauwieren (4), 9 deurslaghen en coutbets, 10 ringhen om schenen te sluyten, alles oversien... 5. 4. 6

4 trecktanghen, drie bottooren (5), 15 vijlen, een handtvijse, ses backen met drillen (6) ende ander goed, 2 vyse moeren en een staecke met staender daerop om naghels te scherpen, alles oversien... 2. 7. 6

10 paar nieuwe lechten (7), 16 nieuwe slooten en 8 oude slooten, 3 keeren en spickelbooren, 2 sniessen, 13 vormens en een roscamslaghere, een dyckhaeck, 2 havegeers en 2 dissels en twee saghén en een drillboghe, en andere minuiteyten... 6. 2. 6

- vijf schofketens, 3 gremetten (8), acht trompen, 20 draeynaeghels om brey-
dels, 5 klinckcrammen, vijf gatjers, 2 passers, vijf span haecken, acht
scheersen, leesten, elf grendelcrammen, e.a.... 0.12. 8
- een mortier, een stamper, slijpsteen, twee vranen, een staendere, een
back, alles bijeen... 3. 4.10
- vier nieuwe scharren, 5 paer nieuwe schenen, drie paar oude schenen, twee
paer bruwette schenen, en een hondert en vijf houfisers, een mondtisere,
een braeckeke (9) en een sluytketene e.a. ... 12.16. 9
- vijf ploughvoet plaeten, twee draeysprancken, 10 halshaecken en jockhaecken,
18 sluytbanden, 23 schenebonden, vijf bleckbanden, 5 schaeckels, drie
muylbanden, 2 rondeelen lanckwaghens, seven draeylinghen om koppele stoc-
ken, vijf haemcrooren (10)... 4. 2. 7
- 21 lechten, een greep, meschhaeck, drie schenen om lanckwaghens, twee
versteekboutten en zes schoofvorcken, drie handtgebytten, twee roscammen,
twee stoockers, vijf distel (=diestel of dustel), 30 leysen onder cleen
ende groot, 29 crammen, 7 sprancken, 22 vingherlinghen, e.a. ... 3. 8. 6
- 8 spillen en bouten, twee waghemarteelen en vier marteelstecken, 8 klinck-
haecken, 3 schaeckelbouten, 6 Gonshaecke (11), 11 grendels, vijf klincken
en een dissel en een biljen (12), en een ooghe van een bilje, en een buyse
van een loete, een panneken om salve te smilten, een jsere om de peerden-
steert te branden ... 1. 6. 2
- vier schiphouten, twee schrapajens met potten ende bottels ende meester
goet, salve en olie, vijf backen met oude naghels, een deel naghelroen
e.a. ... 1. 5.10
- 6 nieuwe riesters, een schijve weghende 129 1/2 pond, alles bij de ponde
gepresen... 3. 9. 9
- 800 pondt nieuwe jsere in bareelen en vierkante staven ende alles ge-
presen bij den ponde ... 12. 0. 0
- 29 pondt sweetjser (13) en 29 pondt stael en 800 stecken en 58 pondt
houvenaghels, alles gepresen ... 6.14. 0
- 2700 pondt oudt jsere, alles te ponde ... 17.10. 4
- 25 hoet smee-colen a 8 schell 3 stuyvers per hoet, twee balancen met hun
ghewichten en twee ensels en drie moeren met 10 toppen en een kerffsaghe
en een buytte travalje met sijn toebehoorten, alles bijeen ... 13. 1.10

Al bij al moet het een belangrijke smidse geweest zijn, op Bienbroeke,
te oordelen naar de vrij grote hoeveelheden alaam en voorraad. De "peerde-
smid" was ook hier, zoals het dikwijls gebeurde, tezelfdertijd "peerde-
meester". Zo vinden we bij smid Van Nieuwmunster, een panneken om zalf te
smelten, een ijzer om paardestaarten te branden als ze "gebloksteerd" worden,
twee kastjes met potten en flessen met meestergoed, en zalf en olie om zieke
en gekwetste paarden te verzorgen. De twee kastjes stonden al bij paarde-
smid Barton (14): "twee schappaetje met wat meesterije".

Prijsie van de juwelen

Op 30 januari 1751 door F. Geeraerts "vrijmeestere silver en goudt-smidt binnen Brugghe":

goude minnechoop weghende 5 enghelse 20 asen ...	1.18. 5
goude trauwrynck weghende 3 enghelse 30 asen ...	1. 5. 5
silver jserken met goude hoofden	6.15. 8
goude keten van drije toeren met een sterre, weeght 2 oncen 8 engh. en 16 asen ...	15.11. 4
een kerckeboeck met slot ...	0. 7. 0

Baten

Vorstcommende uyt de prijsie van de opgaende als de fruytdraeghende boomen, ghepresen door Ignatius Maelstaff ghesworen landtmeter	56. 8. 0
Contante Penninghen ten huysse ...	88.12. 3
Boeckschulden ten daghe van het scheeden (van goederen)	148.15. 4

Lasten

Uit de kommeren en lasten waarmede het sterfhuis bezwaard was, nemen we de belangrijkste over:

Volgens het huwelijkskontrakt was Adriaen als overlevende een som van 100 gulden toegezegd. Omgezet geeft dat in ponden...	16.13. 4
betaelt op 5/12/1750 aen Sr Matthijs Ruebens over leveren iser en smedekolen tot 13 july 1750 ...	37. 6. 0
betaelt den 12/12/1750 aen Mr Maertens, ontvangher van het Canunninck-sche, uytscndt van 7 gemet 1 lijne 5 roen land voor het jaer en ontbloodt 1749, in advenante van 16 sch.8gr. tgemet ...	6. 2. 6
schuldich selve Maertens over 2.1.22 gemet ten adv. van 13 schell. 4 grooten tgemet ...	2.18. 9
betaelt den 5/12/1750 Sr Lenaert de Witte, ontvangher der prochie Oostkerke over de oncosten van 4.1.22 gemet vrijland (15) à 12 sch 10 gr tgemet met noch 7.1.5 gemet Can ^k land à 7 gr per gemet. Causa de binnencosten 2 gemet, taks als smidt ten advenante van 12 sch 10 gr tgemet als v ^o ende dat van den jaere over de oughst 1749 ...	4. 7. 0.7mit.
aen selven De Witte over de uytscndt van 1 gemet 91 roen vrijland a 10 sch 6 gr tgemet. Met noch 7.1.5 gemet Can ^k land a 4 gr tgemet van binnencosten voorts 2 gemeten taks smidt oock 10 sch 6 gr tgemet	1.17. 1.7mit.
aen Pr Callewaert 3 pd 16 sch. gr ter cause van het maecken van een houten cruyse op het graf van de overledene met het schilderen	3.16. 0
aen de pastoor van Oostkerke voor 70 zielenmissen ...	4.13. 4
Pieter Faveers coster over het dienen van die 70 missen ...	1. 3. 4
voorts de som in laste van 253.16.3 pd gr die men schuldig is ter cause van het overliden van Carel Van de Walle aen de vier minderjarige kinde-	

ren Philip, Joanna, Anna en Isabella uyt het huwelyck met de overledene, bij uytwijsinghe van het batelijck slot van de rekening purgatieve tsijnen sterfhuyse gheliquideert den 29/9/1751 ... 253.16. 3

betaely tcollegie camer binnen de prochie en heerlijkheid van Coolscamp ter cause van 'tstellen en liquideren de reK purgatieve van Carel Van de Walle ... 4.13. 4

Met dit laatste artikel weten we meteen waar de afkomst van deze Van de Walle te vinden is.

Voor haar overlijden had Joanna Vander Poorte nog testament gemaakt waarin als uitvoerder werd aangesteld, Adriaen Van Nieuwmunster haar tweede man. Het luidt als volgt:

Heden 15.10.1750 compareerde voor mij, Joannes Ketele pastoor te Oostkerke, Joanna Vander Poorte fa Marin en huysvr. van Adriaen Nieuwmunster, geassisteert met getuyghen als onderschreven. Sieck van lichaem, nochthans haer verstand volcommelijck besittende, beveelt zij vooreerst haere ziele aen Godt ... vraegt om in gewijde aerde begraven te worden nevens haer overleden man Carel Vande Walle op het kerckhof te Oostkercke ... een uytvaart met middelsten dienst ... den Disch zal gedeckt worden met vier vaeten terwe, gebacken in broodt voor de aermen van Oostkercke. Corts na haer overlijden zullen gecelebreert worden 30 gherecommandeerde zielemissen in de kerck van Oostkercke. Aen den Disch van Oostkercke één pond.

Dit is haer uuterste wille. Als executeur Adriaen Van Nieuwmunster haer tegenwoordigen man, voor welcke executie zij hem 50 pond geeft. Gesloten in presentie van Pr Faveers en Francois Hoste.

In uitvoering van dit testament werd betaald aen Franciscus De Meyere, onderpastoor te Oostkerke, over pastoreel recht int begraven met middelsten dienst en gezongen zielmis daags na de uytvaart ... 2. 5. 4

Pieter Faveers, de koster, over zijn kostareel recht, het klokluiden en het grafmaken ... 1. 4. 0

Sr Wielmaeckers voor het levoren van waslicht ... 0.18. 4

De vier vaten tarwe, deze zijn gekomen uit het gemeen sterfhuis, ter somme van 18 sch. 8 gr, dus over de helft ... 0. 9. 4

Jan Gheyle, dischmeester van Oostkercke, legatie ... 1. 3. 4

Hr Pastoor van Oostkercke voor tcelebreren 30 missen ... 2. 0. 0

Pr. Faveers, koster, voor het dienen van deze missen ... 0.10. 0

Nopende de somme van 50 pd gr wisselgeld aan Adriaen Van Nieuwmunster de man van de overledene en aangestelde executeur van het testament zal men hier ten zijnen prfijt uittrekken. In courant hier deselve ... 46.13. 4

Het eerste bedrijf, te Eienbroeke, eindigt dus met de dood van Joanna Vander Poorte, de vrouw van Adriaen Van Nieuwmunster, de venditie van de goederen en de overname van de smidse door Lodewijk Vande Walle.

Voor Adriaen was het op Oostkerke gedaan. We vinden hem terug op Dudzele, en wel bij het sterfhuis van zijn tweede vrouw Marianne De Coster(e). Bij nazich bleek het dat Adriaen op 3 februari 1751 te Oostkerke opnieuw in het huwelijk was getreden. Zijn uitverkorene was de weduwe van Franciscus Peere, en ze was omstreeks 1728 geboren te Rumbeke als dochter van Jan De Coster en Godelieve Lapeire.

Na 34 jaar lief en leed gedeeld te hebben ontviel Adriaen zijn tweede vrouw. Ze stierf op 11 mei 1785 te Dudzele in de leeftijd van 57 jaar. Het blijkt dat ze kinderloos gestorven is, althans waren er geen kinderen meer in leven. We beschikken niet over de staat van goed, maar hebben wel de prijsie van de inboedel van het huis en de smidse.

P r i j s i e gedaen op den 25 meye 1785 door ons onderschreven geswooten prijsers van den Vrijen ter prochie van Dudzeele ten sterfhuyse van Marianna De Koster, fa Jan verweckt bij Godelieve Lapeire, overleden op den 12 meye 1785 saliger memorie. Welcke prijsie is gedaen van alle de achtergelaeten goederen ten versoecke ende beleede van Adriaen Van Nieuwmunster fs Jacob verweckt bij Petronelle Simoens gebleven weduwnaar ende besitter ten desen sterfhuyse ter presentie ende overstaen van Martinus De Koster / Cornelis Vandenberghe in huwelicke met Anna Marie De Bats fa Carolus bij Barbara De Koster / Philipus Vandenbrijele fs Domin bij Clara De Koster / Cornelius Vermeire in houwelicke met Adricena Vandenbriele fa Domin verweckt bij Clara De Koster / Jacobus Geets in houwelicke met Isabella Wilsoet fa Thomaes verweckt bij Clara De Koster / hoirs van vollen bedde van d overledene / ende Annamarie De Koster fa Jan verweckt bij Marie Van Houte hoir van alven bedde van d overledene; dat alles in ponden, schellingen grooten Vlaems courant als volgt : (16)

In den kuecken
bevonden anghel, brander, 2 tanghen, blaespipe, 2 roosters, 4 schippen, vleeschvorke, suyckertanghe, 2 iser latten, gewendelmes, koper schuymspan, thinne lampe, bart met forsetten, soutla, 53 stickx gleyersch werck, thee seck(17) met al het thee allam, 3 thinne kannen en pinte, steene caffè canne met ander canne, 3 bardels met 36 thinne lepels, thinne treckpot, 2 mostaert-

potten en peperbusse, 4 messen, 3 soutvaten, 54 pondt thin, koper candel-
laers, caffè muelen, soupe lepel, glaese casse, stale orlogie, koper suy-
cker busse, lantheern, vogelmuyte, vijf biet glaesen, een pinte, een koper
doofpot, een spiegel, een tafel, 9 stoelen, wijnde weire (windscherm), pluy-
men bedde met zijn toebehoorten.gordinen ende rabat (18), met cleene minui-
teyten, alles apart gepresen en bijeen genomen comt samen te bedraegen
ter somme van ... pd 26. 0. 8

In den Camer

bevonden: ledepo (19) met pluymen bedde met zijn toebehoorten gordinen en
rabat, een rebbanck, kleercasse, 2 tafels, elf stoelen, vogelmuyte, amme,
ketel, twee aekers, theemoor, blecke trecker, sijde zeefde, 2 candelaers,
coper panne, stryckjser, 2 steene treckpotten, suycker tange, 33 stickx
gleyersch (eerste cijfer inktvlek, dan een 8) pont thin, schilderie, camer
vertreck, mande, spiegel, angel, lessenaer met cleene minuteyten, samen
weirdigh bevonden ter somme van ... 14.08. 4

In den Backuecken

bevonden: trog, pale en loete, broot tafel, een spa, 2 bustels, 25 stuckx
gleyersch, drije koper lauwers, theemoor, putaecker, een panne, staen jser,
een mande, wat ardewerck, een tafel, een banck, 2 stoelen, een heymer, groen-
selback, bart met 12 thinne lepels, sam weirdigh tot ... 3. 3. 6

In den Kelder

bevonden: 3 sacken ardappels, 2 arden potten met 16 pont boter en smout, 4
steene pullen, azijnvat, biergantiere, 4 vlasschen (20), koekjser, 2 manden,
wascupe met 2 andere cuypen, carteel, greep en vorcke, capmes, calsijde-
amer, samen weirdigh tot ... 3. 8. 8

Op den Solder

bevonden: stande met 44 pondt swijnevleesch, een meelstande, een carteel,
een tafel met schraegen, een kiste, jser pot, 3 arde potten, een bustel, wa-
feljser, vijf besems, pluymen bedde met zijn toebehoorten, met andere
rommelinge samen weirdigh ... 6. 3.11

Achter den Hove

bevonden: labeur in den hof, boonpersen en plantset, twee jser raecklen, een
auwe, ontrent 60 houten onder busschen en blocken, een alf gemet tweemaal ge-
vrocht met twee peerden en besaeyt en beplant met terwe en ardappels 3. 1. 0

De Cleederen en Linwaten

De cleederen en linwaten van doverledene en vant menagie bevonden: 25 hemden, 31 stropmutsen, 32 verstinne mutsen (21), 26 alskleets, (vlek) neusdoeken, twee fallnen (22), 2 rocklijfs, twee paer cousen, 3 paer mouwen, een slaplijf te stoffe, een sitse (23) jaeken, 8 stoffe calmande (24), 1 dag rockx, 2 mantelijnen (25), paer-manotten (26), paer schoen en pantofels, sajette om cousen, 13 tafeldoeken en ammelaeckens, 3 paer flauwijnen, 3 rabats, 3 sackneusdoeken en antdoeken en linwate sacken, alles apart oversien en samen ten bedraegen ter somme van 22.16. 8

Ende nopende cleederen en linwaten van den besitter: zijn verbleven buyten prijsie met consent ende verdragh van den besitter ende hoirs ende erfghenamen vermidts te betaelen de fuynere rechten van de overledene sonder last van de selve hoirs ende erfghenamen, dienende voor memorie.

Aldus door ons, onderschreven, dese voorenstaende prijsie gedaen ten daegh, maende ende jaere, midtsgaders present den besitter ende hoirs ende erfghenamen als in tecxte deser vermeldt ons toirconden

Pieter Mareijdt. E.E. Hubert.

P r e s i e gedaen op den 25ⁿme 1785 ten verzoeke van Adriaen Nieuwmunster gebleven weduwaer van Marij anna Costers ende Martinus Costers ende mede hoors soo volgt

Alvooren een aenbeelt, twee vijl staecken, eenen blaes balck, drije voor hamers, ses hand hamers, veerthien smee tangen, dorthien stampers,... beytels, stoock jser, schippe, een bustel, steenen waterback, vijfthien deur slagen en coude beytels, vier brand jsers, drije clouwieren, ses gat isers, vier spanhaecken, een wiel tange, een hand hamer, den clouw beijtels, passer, dijsel, span rijngen, twee houtbeijtels, suiienes (snijemes ?) sage, twee booren, sesthien vijlen, clisterij busse, (27) twee hoorens, lat stock, twee boutooren, drije trecktangen, beslaghamer, een voetmes, slijpsteen met sijn toebehoorten en twee wieltreckers, alles wel oversien en elc appart gepresen en bij een geaddeert comt..... pond: 18. 1. 4

Voorts alle de gemackte wercken: een op gerit en twaalf jsereen uijtgeslegen scharren, vijf ploegvoet plaeten, een vorcke, drie vloer crammen, sesthien leijsen, drije draeij sprancken, vier itom nagels, vier pumperneelen, drije brouwet haecken, drije wuijte crammen, drije spaen, een bijle, drije sluytbanden, vijf draeij lijngen, een greelslot, een roe gebijt, een

pumperneel, een arnas schakel met boeck, een meshaek, twee klijncken, drie en vijftig crammen, vijngerlijngen, den sprancken, twee hossen, veertien haecken, acht seul coren (28), twee coftplaten, een houwe, twee minnels,⁽²⁹⁾ twee grondels, twee casse pinten, vijf stoker spaen, een cordeel haek, twee dijsel keten haecken, twee verstick boechten, vier schoftleysen met ketens, een achter en een voor carte, seven en vijftig paer houf jsers, alles apart gepresen en bijeen gebracht comt de somme van ...pd 16.14. 0

Voorts noch twee hoet een mate coelen, een duijst twee hondert en ses en tachtig pond houd iser, elf riesters wegen 236 pond, 747 pond nieuw iser, vijf en een vierdedeel houtnagels, alles weirdig bevonden

35. 4. 1

Joseph Bossee

Louis Meijsman smidt in Westcappelle.

Uit de afrekening blijkt dat de staat van goed een batig slot had, daar de erfgenamen Martinus De Coster, Cornelis Vandenberghe en Jacob Geets, elk pd 20.13.3 gr bekomen en Cornelis De Muynok pd 8.17.8 gr.

Tijdens het huwelijk van Adriaen Van Nieuwmunster met Marianne De Koster, hadden zij de smidse te Dudzele verworven. Dit weten we door een kopie van een schrijven gericht aan Burgemeester en Schepenen van het Vrije, door de voogd van de wezen van Jan Matthijs, die in 1758 een aanvraag deed om de smidse te mogen verkopen.

"Supplierende verthoonen reverentelick Pieter Matthijs ende Jacob de la Bulcke, beide gheswoeren vooghden paterneel ende materneel, van Therese ende Joseph Matthijs, de twee kinderen van wijlent Joannes Matthijs in huwelijcke verweckt bij Isabelle de la Bulcke, hoe dat aen de voornomde weesen is competerende, morte patris, een woonhuys met voertigh roeden erve daermede gaende, ghestaen ende ghelegghen ter prochie ende dorpe van Dudzele, belast met eene rente van vijftigh ponden grooten wisselgeldt capitaele in proffijte van Cornelis Bertholf ende bovendien met bijleve costumiere in proffijte van sweesens voornomde moeder, sijnde ten ghebruycke van Francis Vermeire ten prijse van pd 7.0.0 gr tsjaers, van welckers pachten naer aftreck van de verlopen rente ende noodighe reparatien seer weijnighe baeten sijn overblijvende, beven datter aenden selven huysse noch marckelijcke reparatien dienen te gebeuren ten swaeren coste van de weesen, omme welcke redenen, alsmede omme beter ghedaen dan ghelaeten, hebben de supplianten den voormelden huysse ende medegaende erfve veroght aen Adriaen Van Nieuwmunster voor ende omme de somme van eenhondert vijftigh ponden grooten

courant, suyver goet voor suyver gelt, ende alhoewel de selve vercoopinghe is voordeeligh voor de weesen is die nochtans ghebeurt behoudens aggregatie van voorzeyde Heeren, tot becommen van welckens corsaecke de supplianten hun keeren totten collegie, tselve seer oedmoedelick biddende believe gedient te wesen overgemerckt de redenen voorschreven de voormelde ghedaene vercoopinghe t aggeeren ende aproberen mitsgalers vijnden dies den eersten suppliant te authoriseren omme aenden cooper van diere te verleenen erfvenisse voor juge competent alsmede om op sijne quitantie coopschadt tontfanghen alles met last van der selve swoesens proffijte te namptieren ter graffie van van weesen van desen lande etc...

... Naer rapport van dheeren Schepenenen ende greffier van weesen, tcollegie aggreet de ghedaene vercoopinghe ..... actum in camer 18.3.1758
Philipps Salens.

Op 21.12.1760 geeft Pieter Matthijs kwijting voor ontvangst van pd 97.4.4 gr coutant over de reste van voldoeninghe van deze koop.

Volgens de verdeling was dit huis, bij het overlijden van zijn vrouw en bij ontbreken van kinderen, voor de helft eigendom van Adriaen Van Nieuwmunster, terwijl de andere helft toekwam aan de erfgenamen van Anne-marie De Coster. De onverdelldheid van dit goed bleef bestaan tot 17.12.1785 toen Adriaen die andere helft kocht aan de familie DeCoster. Op deze datum ondertekenden Jacobus Geets en de andere erfgenamen de verkoopakte. Adriaen mocht pd 150 gr wisselgeld afdekken.

Met de dood van zijn vrouw geeft Adriaen zijn bedrijf op. Hij laat het over aan Cornelis Van Beveren. Deze Cornelis was te Wulpen geboren den 21.1.1741 als zoon van Jan en Marie Paulijn (Pauwelijn). Hoe deze jongeman in Dudzele terecht kwam bij Adriaen Van Nieuwmunster is niet bekend. Zeker is dat hij in 1772 al "domestique" was en bij Adriaen inwoonde.

Nu hij smidsbaas werd, kon hij aan trouwen denken. Cornelis Van Beveren vond op Dudzele zijn echtgenote in de persoon van Anne Marie Stroef (Strouf). Deze was te Dudzele geboren op 4.5.1755 als dochter van Joseph en Isabelle Van Dierendonck. Joseph was afkomstig van Lissewege en Isabelle van Hoeke. Cornelis huwde te Dudzele op 6.6.1786.

Een huwelijkskontraakt werd opgemaakt te Brugge op 27 mei 1786 tussen: C. Van Beveren zoon van Joannes en Maria Pauwelijn, laat van het Vrije, geboeren te Wulpen en peerdesmed te Dudzele, jongman; en Anne Marie Stroef dochter van Jozef en I. Van Dierendonck, lateresse van het Vrije, geboren

en wonende te Dudzele, geassisteert met Joannes Versluys haer stiefvader en Francois Stroef haar halven broeder en gewezen voorgd.

Op 15.9.1785 had Adriaen Van Nieuwmunster al een verklaring ondertekend waarbij hij de helft van zijn huis vercocht aan Cornelis Van Beveren voor de som van 200 pond gr wisselgeld boven alle lasten. Op de dag van het in gebruik nemen moest 100 pond kontant betaald worden. De rest werd als rente bezet op het goed. Opzeg van de rente door koper of verkoper kon gedaan worden, mits de betaling gebeurde in vier gelijke betalingen van 25 pd. Op 2.12.1785 werd prijsie gemaakt van al het ijzer in de smisse voorhanden. Daartoe had elk een prijsier aangesteld. De prijsie werd aangenomen voor een bedrag van pd 31.0.0 gr. Eerder al waren Adriaen en Cornelis onderling akkoord geraakt over de overname van al het smidsalaam voor een som van 100 gulden courant. Samen bedroeg de som pd 47.14.4 groten.

Adriaen bleef ook in de smidse wonen. Tussen andere papieren is er een rekeningetje nopende de mondkostvergoeding van Adriaen aan Cornelis.

Om aan zijn financiële verplichtingen te kunnen voldoen, was Cornelis genoodzaakt om nog een rente te bezetten op zijn huis. Deze rente (lening) bezat Matthijs Tavernier, de zoon van Martinus en Anne Marie Van Nieuwmunster, vrijlaat van het Ambacht en de prochie Oostkerke. De rente bedroeg 8 pd tegen de 25e penning (= 4%) over een kapitaal van 200 pd gr Vlaams wisselgeld. Ze was bezet op een woonhuis bestaande uit keuken, kamer, bakkeuken, kelder, smissewinkel en verdere gebouwen, staande op 40 roeden erve, gebruikt nu door de comparant (Cornelis). Dit alles gelegen te Dudzele bij de inkom van het dorp, zuidwest van de kerk in het 148e begin van de Watering van Groot Reygarsvliet; en is een stuksken tussen huis en erf van de heirs van Guill. Van Zantweghe, genaamd "Den Baes" zijnde "Het Kuypershuys" aan de oostzijde, met het noordeinde breed aan de straat en met het zuideinde aan de heer Everaert De Cuyper leen. Cornelis Van Beveren was daarin gerecht door koop van Adriaen Van Nieuwmunster 4.2.'86.

Adriaen Van Nieuwmunster stierf op 25 juli 1789 in de ouderdom van 69 jaar. Op 21 mei 1788 had hij zijn laatste wilsbeschikking gedikteerd aan de pastoor van Dudzele J. W. Sablé:

Begraven worden in gewijde aarde. Korts na zijn overlijden een gezongen mis en zinking. Later een middelste dienst met 's anderendaags een nadienst van een gezongen mis. Op de dag van de zinking, de dag van de lijkdienst

en van de nadienst moest telkens een mate tarwe gebakken worden en het brood uitgedeeld aan de armen van de parochie, die op deze dag tegenwoordig waren in de kerk. Verder moesten zo vlug mogelijk na zijn overlijden 100 missen gelezen worden in de kerk van Dudzele, die vooraf gerecommandeerd moesten worden. Tot stipendium moest aan de celebrant voor ieder mis 10 stuivers vlaams courant en aan de koster twee stuivers betaald, terwijl elke mis moest gevolgd worden door het bidden van een miserere en een de profundis met de collecte. Op de dag van de zinking moesten de erfgenamen en hunne familie 's middags getrakteerd worden in de herberg "De Rooster". Ook alle personen begroet op de dag van de lijkdienst moesten op een middagmaal worden vergast, op de manier zoals men dat gewoon is te doen. Als executeurs van dit testament stelde hij aan Francois Van Nieuwmunster en Cornelis Van Beveren, die daarvoor de vergoeding zullen ontvangen die door Burgemeester en Schepenen van het Vrije zullen getaxeerd worden. Getuigen waren Carolus Cijfflé en Pieter Halse.

Op 11 augustus verklaren de erfgenamen van Adriaen zich akkoord met deze beschikkingen en stellen Francois Van Nieuwmunster en Cornelis Van Beveren aan als rendanten en verantwoordelijken voor het opmaken van een staat van goed, trouwens dit in uitvoering van het testament.

Als erfgenamen in deze staat van goed komen voor:

- Francois Van Nieuwmunster, de zoon van Jan bij Marie Goederné (Goedemé). Deze Jan is de broer van Adriaen en gerecht tot 1/4.
- Matthijs en Sebastiaen Tavernier, beide kinderen van Maerten bij Anna Maria Van Nieuwmunster, de zuster van Adriaen
- Henricus Josephus De Visch, zoon van Pieter verwekt bij Anna Tavernier, zuster van de voornoemde Matthijs en Sebestiaen. Deze laatste twee, samen met Henri, zijn gerechtigd tot 1/4 uit hoofde van Anne Marie V. Nieuwm.
- Joannes Philips, zoon van Jacob bij Marie Van Nieuwmunster uit eerste huw.

Joseph Lapere: zoon van Pieter bij Francisca Beyne dochter van Jacob bij de gezeide Marie Van Nieuwmunster uit tweede huwelijk. "Welcke Marie V. N. oock s'overledene zuster is, zodat Joh. Philips en Jos. Lapere door haer gerecht zijn tot de derde stake"

- a) Hendrik Van Nieuwmunster; b) Joannes Biervliet gehuwd met Cecilia Van Nieuwmunster; c) Joannes Cópens gehuwd met Rosa V. Nieuwm.; d) Pieter Lacouf, gehuwd met Anna V. Nieuwm.; e) Hubrecht Verheye, gehuwd met Marie

Anne Van Nieuwm.; alle vijf kinderen van Pieter Van Nieuwmunster bij Isabelle Uyttendaele. De voornoemde Pieter ook breeder van de overledene, zijnde de resterende vierde stake.

Aan kontant geld in het stiefhuis werd gevonden:

200 franse krone	waard pad vl courant	108.17. 9
61 koninginne kronen	"	32. 0. 6
13 dobbel Louisen	"	3. 2. 5
104 dobbel souverain	"	<u>56.12. 1</u>
	maakt	200.12. 9
	Uitgegeven	<u>5. 0</u>
		200. 7. 9
	af	<u>1. 6</u>
	Rest	200. 6. 3

Daaruit blijkt nog eens dat onze mensen in die tijd halve rekenwonders waren in het omzetten van geldwaarden. Er wordt gedurig gewag gemaakt van ponden groten Vlaams, waarin dan nog het verschil tussen courant en wisselgeld; met daarbij nog, talrijk, sommen in guldens en stuivers uitgedrukt; hier dan nog al die vreemde munten (30).

In de bundel papieren treffen we bijna alle rekeningen aan van kosten van de uitvaart, rekeningen die meer gedetailleerd zijn dan in de staat van goed, en waar we dus de voorkeur aan geven.

- Ghelevert op den 26 julius 1789 een doedts cijste voor den overleden Adriaen Van Nieuwmunster ende dat voor de somme van pd gr Vl c 1.3.4 ontfaen den inhoudt deser utter andt van Cornelis Van Beveren desen 30 augustij 1789 Joannes De Vos tijmmerman.
- Het sterfhuys van Adriaen Vannieuwmunster saliger memorie begraven tot Dudzeele, debet als volgt:

over sijne sinkinge met gesongen misse en absouten gedaen 27 july 1789	
voor recht pastoreel	pd 0.10. 0
voor recht onderpastoreel	0. 3. 4
voor putmaeker en roedraeger	0. 4. 0
voor twee vaene draeghers	0. 2. 4
over den middelsten dienst gedaen den 11 augusti 1789	
voor recht pastoreel	1. 6. 8
voor recht onderpastoreel	0. 9. 0
voor roedraeger	0. 2. 0
voor twee vaene draegers	0. 2. 4
over den naerdienst eender gesongen misse den 12 aug.	
voor recht pastoreel	0. 5. 0
voor recht onderpastoreel	0. 1. 8
voor den roedraeger	<u>0. 0. 8</u>
	3. 7. 0
- ontfaen van de executeurs testamentaire Fr V Nieuw en Corn V Beveren, over bovenstaende diensten ter lavenisse der ziele van Adr V Nieuwm.

deze somme van drie pond en zeven sch. courant geld ezen 31 ougst 1789
J. M. Sablé, pastor in Dudzeele.

- item als costereel recht sinckinghe	0. 3. 1
trecht v.d. middelsten dienst	0. 9. 9
trecht v.d. nadienst en baere	0. 2. 1
gelevert het wasch tot den dienst	0.18. 8
over het clockgeluyd	<u>0.15. 1</u>
	2. 8. 8

J. Vleys coster en clockluyder in Dudzeele 1789

-Ontfaen uuytter hant van Francoys Van Nieuwmunster de somme van 18 sch.gr. courant over het afleggen van Adriaen Van Nieuwmunster en over het begroeten van de vrienden en calanten en eens in de sijnkijnghen en op den diensten over het haelen van de vijsch (31) naer Brugge.

Dit is het marchq van $\dagger$ Augustijn de Loddere.

Dit begroeten van vrienden en kalanten was de mondelinge kennisgeving en de uitnodiging. Eertijds was men aangewezen op een boodschapper. Tot voor kort bestond deze gewoonte nog.

- Den onderschreven geleverdt aen hit sterfhuys van Adriaen Van Nieuwmunster den number van dreijentwijn pont en aelft haemnevleijs a tegen veir stuijver het pont kom de somme van 0.15.8
actum den 8 augustus 1-7-8-9 Francoes van nieuwmunster.

- Gelevert ten dienste van de basinne Hatse dit volgende vleesch a nege groote het pondt ten jaere 1789 56 1/2 pond
desen 8 oust bedraegt ter sam pd 16. 0. 0. 4 1/2 mit.
Ontfaen L. Breydel

- Den onderschreven Jacob Van Dijke bekent geleverte te hebben aen het sterfhuys van Adriaen Van Nieuwmunster op den 27 july 14 steen terwemeel en op den 8 ougst 33 steen terwemeel comt saemen te bedragen den number van 47 steen aen den prijs van 10 stuyvers ber steen pd 3.18. 4
24 ougust 1789 Jacobus Van Dijke, molenaere tât Dudzeele.

- Ontfaen van Cornelis Van Beveren, als executeur testamentaire, ten sterfhuys van Adriaen V. Nieuwm. de somme van thien pond grooten Vlaemsch corant over het delebreren van een hondert gerecommandeerte missen met miserere en deprofondis tot laefenisse der ziele, hier onder begrepen de twee stuyvers, die aen den coster uyt crachte van het testament voor elck en ijder van 100 missen moeten gegeven worden. toecorenden ezen 13 aug. 1790. Ita est J. M. Sablé pastor in Dudzeele.

- Specificatie van geleverde waeren voor den uytvaert van Adr Van Nieuwmunster voor heerst geleverte 10 pont en alf booster a 4 stuyvers en alf per pont, compt pd 0. 8. 9 1/2
nogh geleverte voor pd 0.2.5 kaes 0. 2. 5
nogh een kanne mostaert 0. 1. 0
compt tot alle somme 0.12. 2 1/2

Voldaen van Pieter Hatse van deese bovenstaende somme op den 16 houst 1789 Joannes de Deckere.

- Ontfaen vuytter hant van Francois v. N'ister de somme van 5 pont 2 schell 10 gr over leveringhe van bier, hout, vijsch, specerie en servitie over

- de sijnkijnghe, dienst en naerdienst van Adriaen v. Nieuwmunster op den ... en den 11 en 12 eust 1789 Actum den 20 sept. Pieter Hatse.
- Ontfaen van Pieter Hatse neghen sch. gr. courant over het backen al het broodt en leveringhe van het soupe broodt dienende tot de uytvaart van Adriaen v. Nieuwm. Dudzeele 18 eust 1789. Carolus Cijfflé.
  - Ontfaen van Cornelis Van Beveren de somme van een pond gr courant betaelende over het sterfhuys van Adr. V. Nieuwmunster gewesen gillebroeder van d'oude gilde van St Sebastiaen binnen Oostkerke den tijd van 40 jaeren. J. Faveers Deken van voerde gille.
  - Ontfaen van Cornelis Van Beveren 10 sch courant over restant dootschuldt van Adriaen Van Nieuwmunster gewesen confrater van de mansgilde van St Sebastiaen ter prochie van Dudzeele. Actum 23 jan. 1790. Carolus Cijfflé, als senger.
  - Ick onlerschreven kommen te goed in het sterfhuys van Adriaen Van Nieuwmunster de somme van pd 13.2.8 gr courant voor eerst over vier maenden 24 daeghen mondcosten tot een schelling daghs bedragt 7. 4. 0 over het besorgen in sijn doot van den 8 meye tot den 25 july a seven stuyvers daghs 4. 8. 8 van over arde liggen 1.10. 0 Actum desen 14 augustus 1790 Cornelis Van Beveren.

Op verzoek van Francois Van Nieuwmunster had P. P. Ponchau van Brugge het goudewerk geprezen op den 19 september 1789

een paer hemdecnoopen	pd	0. 4. 4
een hemdecnoop		0. 1. 10
15 silver cnoopen		0. 8. 0
een hals slot		0. 4. 0
een paer couse gespen		0. 9. 6
een paer schaengespen		0.17. 0
een paer ronde goude eeringen		<u>0.14. 4</u>
	samen	2.19. 0

Verder werd er in de ontvangsten nog een post geboekt van 30 pond groten wisselgeld in voldeninge van een rembursement van een obligatie. Deze was Francois Neyts schuldig aan het sterfhuis.

Daarmee zijn we meteen aan het eind van ons latijn gekomen. Cornelis Van Beveren is op de smisse gebleven. Voor zover we nagekeken hebben zijn er te Dudzele twee geboorten geweest. Een zoontje Cornelis in 1788, maar waarschijnlijk is het datzelfde jaar gestorven. Het tweede was een meisje Francisca Coleta, geboren in 1791.

Over Cornelis zelf hebben we nog wat te verhalen, maar dat dateert uit zijn jonggezellenleven en is voor een volgende aflevering.

Notas:

1. F. Roose: Matthijs Barton, peerdsmidt te Oostkerke; in Rond de Pol-dertorens XIe jaarg nr 3, pp 99-107 (1969).
2. Liggende in een leen van de kanunniken van Sint-Donaas te Brugge.
3. Voor de meeste benamingen verwijzen we naar het artikel van F. Roose hierboven vermeld.
4. Clauwieren: een haak, een klauw om nagels uit te trekken e.d.
5. Bottooren: misschien bout oren?
6. Drillen: De Bo, boogenaar. Drille: spille of priem om gaten in steen of ijzer te boren.
7. Lechten: De Bo: hengsel, scharnier voor deuren.
8. Gremetten: kleine kettingen aan het gebit, onder de kin van het paard.
9. Braeckekele: werktuig om paarden vast te zetten die moeten beslagen worden. Oock ketting om te binden, zowel voor mensen als paarden. Hier wordt waarschijnlijk bedoeld: kinketting.
10. Heemerooren: een heemer is een houten, een (h)aker een metalen emmer. Heemerooren = hengsels voor emmers.
11. Gonshaken: bij smids, haakijzer in rechthoek geplooid waarvan het ene eind in de muur gemotst wordt en het ander de "harre" uitmaakt waar een deurhengsel op draait (De Bo).
12. Bilje en oog van een bilje: ons onbekend. Verwijs geeft het ww. billen: kloppen, slaan, houwen, een molensteen billen=scherpen. Vgl aanbilt = aambeeld.
13. Sweetijser: zwee- of hoekijzer.
14. F. Roose, Barton peerdsmidt te Oostkerke, zie noot 1.
15. Vijland: gronden gelegen in gebied dat rechtstreeks afhing van de administratie van het Brugse Vrije. Wie daarop woonde heette vrijlaat of vrijlatesse.
16. De mede-erfgenamen zijn dus: haar broer Martin, 1 kind van haar zuster Barbara, 3 kinderen van haar zuster Clara, en haar halfzuster A.M.
17. Thee seck: misschien verschrijving voor teezak (theesack)?
18. Rabat: (geplooid) fries aan de bohemel of aan de sponde; oock aan de kavebank boven de haard.
19. Lædepo: ons onbekend als dusdanig. Ledikant?
20. Vlasschen: flessen.
21. Verstinne mutsen: misschien "festine mutsen"; d.i. fustijn = katoen.
22. Falnen: faliën, fallie, foelge (Gloss Stallaert) Zwart zijden of stoffen hoofd- of omslagdoek.
23. Sitse: Verwijs: side, zijle, sijt. Vgl sidedraet; sidenwolle = zijde achtige wol van de welboom (bombicinum; vandaar bombazijn).
24. Calmande: een soort stof. Wellicht een kledingstuk in callemande.
25. Mantelijne: verklw voor mantel. Kan kort manteltje zijn.
26. Manotten: woord als dusdanig niet aangetroffen. Is voldoende gekend als "wanten". Eerstijds een verlengde brede mouw om de handen in te bergen; later afzonderlijk stuk, meestal van bont:mof.
27. Clisterijbusse: klisterspuut om lavement toe te dienen. Wijst naar "peerdemester".
28. Seul ooren: seul = fr seau = emmer, seulooren = hengsels.
29. Minsels: onbekend.
30. Tissel old - Courant old: zie nota 7 op bladzijde 159.
31. Vijsch: vis.